

AZKEN ESKUALDUNA (4N. SARIA)

Gerra-aurretik, Josetxo zan Erronkariko alaiena. Bazegozan beste erronkaritar batzuk baina eziren Josetxolakoak. Txikiteotan ibiltzea gustatzen jakon eta ederto baten ipinten eban bere txapela kalera irtetzeko. Arratsalde danatan egoten zan bolatokian bere lagunekaz berbetalditxo egin, eta esku bete berba bota-ostean amarrak inguruan itzultzen zan barriro etxera.

Bere arrebarekin bizi zan Erronkarin, oizkoak diran etxe txiki eta txukun batean.

Ni beti joaten nintzan Josetxoren errira oporretan eta ezustearen ondorioz ezagutu giñanetik beti nengoan bere etxean.

Euskaraz berbetan aparteko grazia eukon eta pasadizoak kontatzen be aparta zan, iñoiz ez dot ikusi kontatzaile obarik.

Il aurreko urtean bera gaztea izan zaneko pasarte lazgarri bat konta eustan:

“Gazte nintzelarik, niaurrek batere ez nakien erdara. Eskolan eta *katiximan* bateantsu abiatu nintzan. Denbora artan, eskolan *errients* eskualdun bat zen. Izenaz ez naiz orroitzen.

Arekin oraino bazoan ainbatean; bear orduan euskaraz mintzatzen baitzitzaukun. Etzitzautan ura ain arrotza iduritzen, eta erran dezaket laster ikasi nituela arekin ikasi bearrak.

Katixima aldiz, *serorek* egiten zaukuten euskaraz. An oraino obeki zoan. Alabainan, nik eskolan abiatu artean, ez nuen bein ere erdal itz bat entzun.

Gero iragan nintzan ttipien eskolatik eskola aundiagoratu, eta katixima ttipitik kaxima aundirat, leen komunionearen ondotik.

Or jaun ertora ginuen erakasle. Gure erria baiño iparralderat Uarriet-en seazki apez zena ain zuzen ere. Au ezagutu detenek badakite zein zen eginbidetsua eta bere ikasleentzat garratza. Bainan ni are ganat trankil joaiten nintzan, arek eman ikasgai zatiak osoki ikasten eta aren erakaspentak gogotik entzuten.

Eskola aundian aldiz, errient erdalduna ginuen, euskararen kontrakoa gaineratu, bertze aunitzen gisa. Aurra elgarrekin euskaraz mintzo auteman orduko, gaztigatzen gintuen; bainan gainerakoan etzen batere jaun ertora baino garratza-goa.

Zergatik nintzan beraz, katiximarat gogotik joaiten eta eskolarat bortxaz?

Niaurek eta gero konprenitu nuen. Jaun ertoraren eta ene artean bazen gauza bat aren karguaren eta ene eginbidearen

arteko korropiloa laxatzen zuena; ura zen gure izkuntza maitea.

Eskola ere euskaraz egin balaukate, ikasi bearrak ere ikasiko nituen nik ere.

Bidenabar erran dezadan gure jaun ertora euskaltzale ona zela; katiximarekin batean entsatzen zen guri euskararen ere erakusterat. Arek euskara garbia zuen maite, ez erderarekin naasia. Euskaltzaleen biltzarraren *manuz* erdaratik euskararat itzularazten ere ari izan zauku.

Orroit naiz bein nik irabazi nuela bolo sariketa ene errian. Ola ezarri zuen Eskualdunear (aldizkaria) gero ene adixkide izan bear zen Elizalde, zerbitzari apez zenak, ura izaiten baitzen gura lantxoer *jujari*:

1 euskaltzale
aurten aiz irabazle!

Errientaren eta ene artean aldiz, erdal izkuntzak egiten zuen arresi ikaragarria. Etzen ez nuelakotz konprenitzen; bainan ez nuen deus ere egiten aren ikasteko. Ez nuen nai ene burua erdaraz mintzo aditu, eta erdaraz mintzo zelakotz eta euskara astio, nuen nik ere ene aldiaren gure errienta astiatu.

Geroztik zer pentsatu ote du, nitaz zer bait berri jakin badu?

Nik ez dut bein ere ikusi, bainan ez da emendik urrun bizi izana.

Zenbat aldiz pentsatzen ote nuen: denak eskualdunak izan bagina edo eskualdunik baizik ez balitz munduan!.

Argi da arrazista ttipi bat nintzala, gero sentimenduz aldatuko banintzan ere...

Errient ori-Dachari zuen izena- ainbertzetaraino nuen astiatu, ez baininduen geiago neork eskolarat moldatzen aal izan. Sasi eskola ere egin izan nuen artako doa.

Ameka urte inguruan utzi nituen alde bat eskolako aldiak.

Errienta gure etxean ibili zen aldi bat baino geiagotan, ni ait´amen bidez berriz bildu bearrez, baizik eta ikasteko aala banuela eta pena zela ain goizik eskola utz nezan. Bainan ene ait´amek etsitua zuten enekin eta ez ninduten giago bortxatu.

Gauza guti ikasirik galditu nintzan, bainan etzaut bein ere damutu. Gaur ere naiago dut, erdaldun jakintsu bat baino, eskualdun ezjakin bat naizen. Irakurtzen doi doa ikasi nuen, bainan orri esker aal izan dut munduko zer bait berri.

Orai engoitik ez daut eskolak egiten faltarik geiena; obeko nuke, eskola geiago baino, dakidanaren baliatzeko denbora.

IPUIN-SARIKETA

Gainera jakin dezazun argatik aspaldidanik ez ditut ber-tze izkuntzak ere gutxiesten eta aitortzen dudala eien ikaste-ko bear ordua”.

Orra or Josetxok berberik berba kontatutako pasartea, bere azken istorioa. Momentu onetan bera lurperatuta dagoen lekuan nago. Bere ilarrian auxe irakur daiteke:

JOSETXO MUSKILDA

1882-1962

Erronkariko azken eskualduna

Goian Bego

Josetxo joan da eta beragaz batera Erronkariko euskera, orregaitik jatorkidaz burura itaunok:

- Noiz arte jasan bear dogu gure ama euskeraren aurkako eraso?

- Au al da euskeraren etorkizuna?

- Zer egin bizirik iraun daian gure izkuntzak?

Berandu izan baino leen bakoitzak aurki daizala erantzunak.

Orkatz

IZTEGITXOA:

- *Katixima:* Katezismoa.

- *Errients:* Emakumezko erri-irakaslea. Andereñoa.

- *Errient:* Gizonezko erri-irakaslea.

- *Serora:* Sakristana.

- *Manuz:* Aginduz. (Beti doa noren formaz lagundurik)
-ren manuz.

- *Jujari:* Juez edo apailea.

Asier Legarreta

GASTAROKO IZTU-LARRIAK

(5N. SARIA)

Gaur egun iri azkotan, asteburu gaez edo/ta erriko jaiak direzenetan, gazteengandik ikusten doguzan ikuste-koak gogoan izan ezker, neska-mutillak inolako ganora barik diarduela, kantuka, garrasika ta orroka, edozegaitik musturrek austen alkarri, kale-ertzak bonbitu-larriz da garnuzka nunnai ta zikinduz, zaindutariko bedartza soloak gorritu ta kakastuz baita... da, dan-dana arda edo paittar edarian moskorpean, euren buruen jaube ez direla eta, gero, edonun luze-luze etxunik egoteko, biaramona-gaz urrengo.

Onek guztiek, kontu obia izango ebien bakoitzak berea zaintzen, argiago eukiaz eta euren lomoskorra kanpoko-aizetan astintzerakoan begitxu batez itxita soil-soilik egin, jakingo baeben jakin, eurelaktzueri zelakoak etor iakiakan gan-ganera orrela ibiltarren.

Eundez urte gitxiz atzerago jasorikoa dogu au, da Bil-boko zazpi kalietako batzueri gainera. Nik dinotezan egu-netan, erritar geienak eurengeitak biziko zereginetan ziar-duelarik, mutilkozkeri bat praka mozdunek danak, berriz, eskolara ezda etxekoari laguntzerako egozanak, kapatsa

erre alian da agotik keia ta txistu-bitzek botaka, txakur berbeta espanetan da barriketa otsian, zelan ez, baita ere euren azerikeri barriak asmatzen, olge tokietako jearle-kuetara batzen zirean.

Banan-banangoak izan bere ardure bagako kanpozale onek, etxeko kaltiak ta biurriak inon baziren, ezerk ez deusiela, urtenak; deungian, barrabaskerian eta zantarkerietan kalietan ikasitakoak eroinzanak. Bake zaliari erne-gue emoten beti, barre zantzo ta okoizpetakoakaz lotsatu eraginez. Azokatarako astoari tiragomaz mukurretara aparetan, gauetarako kaleko argiak arrika amatatuz... eta fruita sasoieta, zer esan gero! zer esan ez...

Ortuetako arlo-txangalak, arri-ormaz gordeta, ta ganak burdin estanaz babestuta euki arren, alperritakoak ziren arentzat lapurketan aurrera egiteko, patarien antzean sapal eta lorrindurik itziz, euren nabarmenkeriaren ostean.

Esango dizuet bada zelakoak otuten iakiezan otu bere...: kerizeari, gorritzen ere lagatu ez, eta ondakinek